

Вплив результатів виборів в Східній Німеччині на національну політику. Ризики співпраці та коаліцій з популістичними партіями для федерального рівня.

Автор:

Тимченко Дмитро Михайлович

Студент 1 курсу магістратури КНУ ім. Тараса Шевченка

Email: dmitrotimcenko@gmail.com

Вступ

Явище росту популістських та анти-системних партій у будь-яких країнах, в тому числі і в Німеччині, продиктовані кризовими ситуаціями, які «сколихують» держави, регіони, або й увесь світ. Економічна криза відкрила шлях до триумфу ліво-популістичних рухів зокрема і у Європі («СІРІЗА» у Греції 2015 рік, Парламентські Вибори), мігрантська криза 2015 року спричинила стрімкий ріст анти-імміграційних партій по всій Європі. Але у ФРН, крім періодичних кризових ситуацій, на фрагментацію партійної системи впливає також і «перманентна криза» - криза нерівності, і нерівність ця між Сходом та Заходом. Йдеться в першу чергу про економічну нерівність. Мова про ВВП на душу населення по регіонах, то всі Східно-німецькі землі бідніше від Західних¹. Тема актуалізації проблеми формування правлячих коаліцій є результатом того, що, сучасні політичні реалії у ФРН є відображенням розчарування у класичних партійних силах, що історично домінували у цій країні. Ліво та право-популістичні сили з кожними виборами набирають більші відсотки голосів, що може виключає можливість формування урядових коаліцій у Бундестазі та Лантагах без них.

Партійні особливості у сучасній ФРН

¹German regions within EU ranking. URL: https://www.destatis.de/Europa/EN/Topic/General-regional-statistics/RegionalGDP_Tab.html

Наразі у партійній системі ФРН можна виокремити 7 основних партійних сил, які претендують на потенційне подолання 5% прохідного бар'єру на майбутніх виборах до Бундестагу: ХДС/ХСС, Соціал-Демократів, Зелена Партію, ВДП, Лівих, Альянс Сари Вагенкнехт та Альтернативу для Німеччини. Із них, партії, які найбільше критикують німецький «естеблїшмент» та які можна класифікувати як «анти-системні» є Альтернатива для Німеччини та Альянс Сари Вагенкнехт, які спираються на однакову електоральну нішу: робітничий, економічно-депресивний електорат в Східній Німеччині, який перебуває у стані розчарування політичною системою ФРН, а саме традиційних політичних сил, в першу чергу тут мова йде про Соціал-Демократів та Християнських Демократів.

Партія «Альтернатива для Німеччини» була створена до виборів до Бундестагу 2013 року але не пройшла до парламенту набравши 4.7%. У 2015 році у німецькому політичному дискурсі внаслідок гуманітарної кризи у Сирії та Іраку, почала домінувати тема імміграції. Із нативістськими ідеями, які домовали в програмі Альтернативи ще у 2013 році, для політсила стала різко актуальною і набрала 13% на виборах 2017 року, і більше 20% у Східних землях.

Альтернатива для Німеччини репрезентує тип анти-імміграційних партій, які стали актуальними у 2010х роках у країнах Західної Європи як реакція на імміграційні кризи. Не дивує апелювання політики даної партії саме до Східно-німецького електорату, у якому домінував наратив «меншовартості» східних земель і ігнорування «західними елітами» східного електорату, без відношення до того, чи є це правда чи ні. Питання імміграції тільки посилило цей наратив, адже тепер за ним «західні еліти» стали пріоретизувати іммігрантів, замість східного населення.

Також варто розглянути ситуацію на лівій фланзі політики у ФРН. У 1990 році після об'єднання Німеччини партійна система Західної Німеччини була де-факто імplementована у новостворену партійну систему земель колишньої Східної Німеччини. Єдиною партією, яка репрезентувала саме Схід стала «Партія Демократичного Соціалізму» або ПДС – наступниця марксистсько-леніністської

«Партії Соціалістичної Єдності». Враховуючи економічну нерівність між доходами західних та східних німців внаслідок об'єктивних причин, ліва дистрибутивна економічна політика, яку репрезентувала ПДС була дуже популярною саме на сході. Це була перша причина успіху та релевантності ПДС на Сході. Другою, можливо навіть ще суттєвішою причиною успіху ПДС на Сході – це політика ідентичності, а саме репрезентативність східно-німецької ідентичності, яка з'явилась та укоренилась у тих людей, які прожили більшість свого життя у НДР. Третьою вагомою причиною підтримки ПДС на Сході була їхня анти-системність та опозиційність до традиційних для Заходу політичних партій. Фактично ПДС, яка у 2007 році зробила ребрендинг і стала називатися «Лівою», була вибором для того електорату, який не обов'язково ідеологічно підтримував Лівих, але голосував за них, як за протестну силу. У 2009 році Ліві набрали свій найкращий результат в історії ФРН – 11.9%, акцентуючи увагу на економічних проблемах внаслідок економічної кризи, які вдарили по найменш забезпечених групах німецького населення – жителів Східних земель. Але у 2010х роках увагу німецького соціуму змістилася на інші питання: кліматичну кризу та питання імміграції. Ліва партія постала перед вибором: продовжувати сповідування ліво-прогресивної політики не тільки в економічних питаннях, а й в соціально-культурних, або прийняти соціально-консервативну політику, яка ідеологічно ближче до східно-німецького електорату. Ліві вирішили продовжувати прогресивну політику і виступили з підтримкою імплементації еко-реформ та прийняття біженців, що призвело до їхнього електорального колапсу на Сході. Ліві впали з 11.9% на виборах до Бундестагу у 2009 році до 4.9% у 2021 році. Проблема неможливості балансування між прогресивною політикою та консервативним електоратом все більше давала про себе знати і у 2023 році, коли від партії Лівих від'єднується нова політична сила: самопроголошена соціалістична, соціально-консервативна, ліво-популістська, анти-імміграційна партія під назвою «Альянс Сари Вагенкнехт».

«Альянс Сари Вагенкнехт» – феномен відносно новий для Західної Європи: ліво-консервативна популістська партія, яка декларує себе соціалістичною, але за

програмою більше схожа на Альтернативу для Німеччини. Але такий тип партії ідеально вписується у східно-німецький ідеологічний простір – ліво-популістичний економічно, але соціально-консервативний.

Фредерік Мерц (лідер ХДС/ХСС та потенційний канцлер Німеччини у випадку перемоги Союзу на виборах 2025 року) заявив у 2024 році після виборів у Турингії, що на федеральному рівні коаліція як з Альтернативою для Німеччини так і з Альянсом Сари Вагенкнехт виключені. Але враховуючи роботу ХДС і АСВ у формуванні коаліції у Турингії, також за участі Соціал-демократів, то у випадку, якщо у 2025 році на виборах до Бундестагу Альтернатива для Німеччини набере високий відсоток голосів, і унеможливить формування коаліції тільки за участі центристських партій, то коаліція ХДС та АСВ невиключена.

Правда для цього анти-системним партіям на федеральному рівні треба буде набрати від 40 до 50% національного електорату, що є маловірогідним, але можливим зокрема у Східній Німеччині. Враховуючи непопулярність правлячої коаліції, та кризу лівих сил, для партії АСВ є потенціал для набору більше 10% на загальнодержавному рівні за рахунок Східнонімецьких земель, також за відносно непоганої підтримки у деяких регіонах Західної Німеччини – зокрема у Саарланді та Північній Райн-Вестфалії, зокрема у Дюссельдорфі, в якому Сара Вагенкнехт балотувалася в депутати останні 10 років.

На виборах 2024 року до Лантагу в Турингії Альтернатива для Німеччини набрала 32.8% голосів і була особливо успішною серед молодшого електорату: Це відкриває нову нішу виборців – які зростали у 2010х під час актуалізації проблем міграції. Тому успіх Альтернативи серед молодого електорату, і успіх АСВ серед старшого електорату, який має ностальгію за НДР відкриває можливість для отримання більшості голосів у землях Східної Німеччини.

Висновки

У Німеччині стрімкий розвиток як лівих так і правих популістів є закономірним явищем та пов'язаним із соціальною та економічною нерівністю всередині

країни та існування двох ідентичностей, які мають різне уявлення про Німеччину. Головною причиною стрімкого розвитку популізму у Східній Німеччині є економічна нерівність та відчуття відчуженості та маргіналізації Сходу Заходом. Проблемною залишається і взаємодія східно-орієнтованих популістичних сил та традиційних партій орієнтованих на більш населений «захід».

Також неприродними ідеологічно здаються можливі коаліції, які наразі допускаються зокрема у Саксонії та Турингії, за участі анти-системних лівих з АСВ та системних правих із ХДС. Якщо формування коаліції з лівими не призведе до успіху, чи навіть повністю провалиться, тоді є два можливі варіанти розвитку:

Перший – початок інституційної кризи в Німеччині на рівні Бундестагу та Лантагів, коли буде просто неможливо утворити коаліцію (так як це зараз відбувається у Бельгії, внаслідок сильної фрагментації партійної системи та успіху на виборах анти-системних сил), що призведе до періоду неефективності у управлінні державними справами та початок проведення дострокових виборів для зміни результату.

Другий – це порушення «санітарного кордону», який зараз діє стосовно Альтернативи для Німеччини. У політиці, «санітарний кордон» - це виключення усіма партіями формування коаліції чи просто співпраці з якоюсь конкретною партією. У Німеччині це наразі діє з Альтернативою, яка не бере участі у правлячих коаліціях ні на федеральному, ні на регіональному рівнях. Але при можливості кризи політичної системи, ХДС теоретично може почати користуватися можливостями для початку переговорів з Альтернативою. Це буде залежати від лідера партії та яке крило ХДС вони будуть представляти.

Участь АСВ та Альтернативи для Німеччини у правлячій коаліціях федерального рівня залишається під питанням, внаслідок географічної обмеженості їхнього успіху, а от у правлячих коаліціях на місцевому рівні – залишається питанням часу.